

IRODALOM

FOLYÓIRATCIKKEK

KOHLI, M.: The Institutionalization of the Life Course: Looking Back to Look Ahead. (Az életút intézményesülése: visszatekintés és előretekintés) *Research in Human Development*, 4. 2007/3–4. 253–271.

Több mint húsz év telt el Martin Kohli tanulmányának megjelenése óta, amelyben ismertette az életút intézményesülésének történeti folyamatáról alkotott modelljét.¹ Az itt bemutatott tanulmány célja – a modell rövid összefoglalásán kívül – a társadalmi változás dinamikájának és az életút-kutatás erre adott válaszainak áttekintése.

Kohli a nyolcvanas évek közepén két évszázad nyugati társadalmainak tipikus életút-modelljét írta le, szembeállítva a 18. század végének, a 19. század elejének pre- és protoindusztriális korszakát a 20. század második felének modern időszakával.

Kohli öt pontban foglalja össze a változásokat:

1. Az életút mint társadalmi intézmény egyre fontosabbá, a legalapvetőbb strukturális jellemzők egyikévé vált (*időbelivé válás*.)
2. Az élet idő szerinti rendeződésének alapvető ismérve az életkor lett, amelynek következménye a kronológiailag standardizált „normál életút” (*kronologizálás*).
3. Ezek a változások egy általánosabb folyamat részét képezik, amelyben az egyének megszabadulnak a státus, a lokalitás és a kibocsátó család kötelékeitől, és a társadalmi élet alapegységévé válnak (*individualizálódás*).
4. Az életút a munka új, fizetett *munkán alapuló rendszere* köré szerveződik. Ezáltal az életút három részre tagolódik: előkészület, „aktivitás” és nyugdíjba vonulás.
5. Az életutat irányító szabályok a társadalmi valóság két különböző szintjén működnek: *pozíciók sorozataként*, amelyeken az egyén az élete folyamán végighalad, valamint az egyén tájékozódását és cselekedeteinek eltervezését biztosító *életrajzi horizontokként*.

Az elmélet szerint az életút mint intézmény biztosítja azokat a szabályokat, amelyek szerint az egyének az életüket élik. Ezek a szabályok informális normák és meggyőződések, illetve formalizált jogi normák vagy szervezeti rendszerek (pl. oktatás vagy társadalombiztosítás) formáit is ölthetik. Ezek egy magától értetődő referenciakeretet, kiszámíthatóságot, folytonosságot hoztak létre. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a változatlanosság a természetükből következne. Az instabilitás egy lehetséges forrása a standardizált életút, az életkor-specifikus választásokra és viselkedésre vonatkozó normák, valamint az individualizáció, az egyéni fejlődést és autonómiát előtérbe helyező életvezetés egyre inkább terjedő és elvárt igénye közötti feszültség.

Ezek után Kohli három dimenzióban foglalja össze az elmúlt húsz év társadalmi változásait és az azokra adott tudományos válaszokat. Ezek az intézményesülés szakaszait leíró történeti mintázatok, a különböző életút-rezsimek nemzetközi összehasonlítása és a különböző társadalmi-demográfiai csoportok közötti belső heterogenitás.

¹ Kohli, Martin (1985): Die Institutionalisierung des Lebenslaufs: Historische Befunde und theoretische Argumente. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 37, 1–29.

Ami a történeti mintázatokat illeti, a szerző elismeri, hogy az intézményesült életút, amelyet korábban a modernizáció végpontjának tekintett, egy meglehetősen sajátos történeti időszak, a hatvanas évek terméke volt. Ebben az időszakban érte el a csúcspontját a ma „fordistának” nevezett társadalmi struktúra és életút. Makroszociológiai értelemben ezt a modellt gyors és látszólag stabil gazdasági növekedés, alacsony munkanélküliség és a jóléti állam bővülése jellemezte. Az életút szempontjából a „normál munka-életrajz” volt jellemző, amely folyamatos, teljes munkaidejű alkalmazást és hosszú távú kinevezést jelentett a férfi lakosság nagy része számára. Az egykeresős családmódel terjedt el, ennek megfelelően a legtöbb nő legfeljebb korlátozottan kapcsolódott be a fizetett munka világába. A nők „normál családi életrajzát” korai és szinte teljes körű házasságkötés és gyermekvállalás jellemezte.

Mára felmerül a kérdés, hogy az életkori destandardizáció és az individualizáció folyamatainak következtében beszélhetünk-e egyáltalán még standard és intézményesült életútról. Erre a kérdésre három eltérő válasz született. Az első szerint a fejlődés a hatvanas évek után megtört, új társadalmi időszámítás kezdődött, amely az életút egy új rendszerét hozta létre. Ezt az új intézményi mintázatot nevezhetjük poszt-fordizmusnak, posztmodernnek, reflexív vagy második modernitásnak. A második megközelítés szerint az 1960-as évek történeti szempontból egy különleges időszakot jelentettek, melynek elmúltával a fejlődés visszatért a korábbi hosszú távú trendekhez. Ezt az elképzelést főként családszociológiai kutatások támasztották alá, amelyek szerint a házasságkötés és a termékenység csökkenése, a házassági és gyermekvállalási életkor növekedése a hatvanas évek után visszatért a 19. század végi, 20. század eleji európai fejlődési irányhoz. Kohli azonban hozzát teszi, hogy nem szabad elfelejteni, hogy a két említett időszakban a számszerű adatok hasonlósága mögött a családi döntéshozatal nagyon is eltérő módzatait találjuk. A változások harmadik értelmezése szerint a modernizáció visszafordíthatatlan folyamata töretlen, amelynek alapvető jellemzői a felszíni eltérések dacára a hatvanas évek óta alig változtak. Ebből következik, hogy az intézményi kontinuitás bizonyos fokú destandardizálódással párosul. A szerző elsősorban az utolsó értelmezéssel ért egyet.

A következő, sokat vitatott kérdés, hogy az intézményesült életút egységesnek tekinthető-e, vagy inkább az élet egyes területeit érintő intézményekhez kapcsolódik. Széles körű egyetértés mutatkozik abban, hogy elviekben az egymást többé-kevésbé kiegészítő, különálló intézményeket egy átfogó mintázat részeként érdemes vizsgálni. Az egyéni szintet megcélzó empirikus életútkutatásban is megjelenik ez a probléma: gyakran megelégednek egyetlen vagy néhány átmenet és dimenzió vizsgálatával, és nem próbálják az átmeneteket és azok sorozatait teljes életútmintákká egyesíteni.

A tanulmány szerint szintén fontos kérdés, hogy melyek a döntő dimenziók a teljes életút szerkezetének meghatározásában. Kohli 1986-ban a munkát és a foglalkoztatást emelte ki, míg mások, pl. Mayer és Müller az államot tekintették a legfontosabbnak. Mára a jóléti állammal foglalkozó összehasonlító irodalom kimutatta, hogy a foglalkoztatási rendszer strukturális befolyása töretlen, a jóléti állam célja pedig a gazdasági modernizáció feletti politikai és társadalmi kontroll biztosítása. A nemzeti politikai rendszerek azonban egyre kevésbé tudnak egyedül megfelelni a világméretű trendek jelentette kihívásoknak. A kutatók rendszerint a nemzeti jóléti rendszerek és ezeknek megfelelően az életút-rezsimek különféle tipológiáit állítják fel, például megkülönböztetve egymástól az angolszász liberális piaci államot, a kontinentális, konzervatív jóléti államot, a skandináv szociáldemokrata jóléti államot és a dél-európai jóléti államot.

A következő probléma az életutak növekvő komplexitása és heterogenitása, valamint az, hogy az életkor és a generációk mint társadalmi egyenlőtlenségi dimenziók hogyan viszonyulnak a hagyományos osztály-alapú egyenlőtlenségekhez. Az eredmények szerint az osztálykülönbségek nem csökkennek, sőt, inkább növekednek a posztfordi, előregedő társadalomban, azonban az életkor és a generáció is fontos egyenlőtlenségi tényezővé és konfliktusforrássá vált. A nemek közötti különbségek csökkentek, a nők életpályája közelebb került a három részre osztott életút-modellhez. A két nem életútja közötti eltérések azonban teljesen nem tűntek el, sőt, a nemi törésvonal az intézményesült életút szerves részének és egyik legfontosabb dinamizáló tényezőjének tűnik.

Az intézményesült életút modelljén belül a legtöbb figyelmet az életkori (de)standardizálódás folyamatának szentelték. A fogalom értelmében az egyes életút-események és átmenetek szorosabban (vagy kevésbé szorosan) kapcsolódnak egymáshoz, valamint az életkorhoz, mind a viselkedés, mind a normák szintjén. Empirikus eredmények utalnak arra, hogy az 1960-as évekig a modern életút növekvő életkori standardizálódása zajlott, azóta pedig bizonyos destandardizálódás figyelhető meg. Közelebbről megvizsgálva a helyzetet Kohli azonban azt találta, hogy a család és a munka területén végbement változások sokkal kevésbé hangsúlyosak, mint azt sokan feltételezték. Megfigyelhetők bizonyos, a destandardizáció és a pluralizáció irányába mutató tendenciák néhány életútátmenet esetében, különösen a család területén, de ezek sokkal korlátozottabbak, mint azt gyakran állították. Például bár a házasságkötések gyakorisága visszaesett, a partnerkapcsolati elköteleződés nem csökkent, csak gyakorta más formában – élettársi együttélésben – jelenik meg. Nyugat-Németországban a tanulás, a képzés és a munka egyre kevésbé függ össze a családalapítással, ami a családi élet bizonyos fokú destandardizálására utal. Bár a foglalkozási életút esetében egyre gyakoribbak a megszakított karrierok, a részmunkaidős időszakok, a gyakori munkahelyváltások és a munkanélküliség, a férfiak esetében a hosszú távú karrierpályák és az életút alapvető hármastagolódása továbbra is érvényes, és a nők életútja is bizonyos mértékben konvergál ehhez a mintához. Kivételt csupán azok az országok képeznek, ahol az alkalmazottak intézményes védelme gyengült vagy megszűnt (pl. Dánia, Mexikó, Hollandia, az Egyesült Királyság, az USA és a kelet-közép-európai volt kommunista államok egy része).

Az életkori normák, az egyes életútátmenetek bekövetkeztének kívánatos és nem kívánatos életkorára vonatkozó közmegegyőzések esetében a kép vegyesebb: az elmúlt három évtizedben az életkori határok nem emelkedtek, bár némileg módosultak. A normákkal kapcsolatos konszenzus csökkent, és a normáktól való eltérés szankcionálását is kevesebben tekintik szükségesnek.

A szerző a nyugdíjba vonulás példáján keresztül mutatja be, hogy milyen erők mutatnak az intézményesült életút erodálásának irányába, és milyen strukturális tényezők tartják azt mégis fenn. A nyugdíjazás életkori normája és gyakorlata az Egyesült Államokban gyakorlatilag évtizedek óta változatlan, jóllehet ez az életkori diszkrimináció egy formájának tekinthető, és nem egyeztethető össze az egyéni döntés lehetőségét biztosító individualizmus elveivel. A nyugdíjazás rögzített életkori határai a társadalmak rendszerkövetelményeivel is ellentmondásban állnak, mert az emberi tőke pazarlását okozhatják, akadályozzák a munkaerő optimális elosztását, és a társadalmak előregedése miatt elmélyítik a társadalombiztosítás pénzügyi nehézségeit. Az Egyesült Államokban, ahol kötelező nyugdíjazási életkor már nem létezik, az életkori határ még

mindig meglehetősen hatékonyan alakítja a munkaadók és az alkalmazottak viselkedését, ami jelzi, hogy normaként mennyire mélyen gyökerezik a munkaerő-piaci életutak és a jóléti állam szerkezetében. A nyugdíjrendszer nem csupán anyagi biztonságot nyújt, hanem a munkaerőpiacot is szabályozza, a munkáltatók kezébe eszközt ad a munkaerő alakítására, és a munka és a nyugdíj közötti átmenet előre megszabott rendjével és időzítésével hozzájárul az életpálya tervezhetőségéhez.

Murinkó Livia

LOIS, D.: Einflüsse von Lebensstilmerkmalen auf den Übergang in die erste Ehe. (Az életstílus-jellemzők befolyása az első házasság megkötésére.) *Zeitschrift für Familienforschung*, 20. 2008/1. 11–33.

Németországban teljesen elfogadott és szinte már társadalmi normává vált, hogy a fiatalok első párkapcsolata élettársi kapcsolat. Ugyanakkor előbb vagy utóbb a párok jelentős része megházasodik. A tanulmány szerzője a Német Háztartás Panel (SEOP) követéses adatállományán vizsgálta az élettársi kapcsolatban élő párokat. Az elemzésbe 372 még soha meg nem házasodott, 1998-ban élettársi kapcsolatban élő párt vont be, és azt vizsgálta, hogyan függ össze az „életstílusukkal”, hogy közülük három éven belül kik kötnek házasságot és kik nem.

Életstílus alatt a német nyelvű szociológiában nem egyszerűen életmódra vonatkozó adatokat értenek, hanem egy olyan szociológiai paradigmát, amely a társadalmi struktúra új, alapvető fontosságú tényezőjének fogja fel az egyes életstílus-mintákhoz való tartozást. (Hasonlóan pl. a foglalkozáson vagy iskolázottságon alapú társadalmi nagycsoportokhoz.) Az életstílus változókat az ismertetett adatfelvételben meglehetősen egyszerű és bevett módon képezték. Egy kérdéssorban bizonyos szabadidős tevékenységek (a szomszédolástól a színházba, operába járásig) gyakoriságát kérdezték. Egy másik kérdéssorban azt tudakolták, hogy a válaszadó a saját elégedettsége szempontjából mennyire tart fontosnak bizonyos dolgokat, például a jó lakást, a barátokat vagy a szabadidőt. A két kérdéssorra adott válaszokból főkomponens elemzés segítségével alakult ki az öt életstílus-változat, amelyeket kalandkeresőnek, magas kultúra kedvelőnek, otthon és családközpontúnak, vallásosnak és karrier-orientáltnak fordíthatunk.

Az életstílus-változók korábbi vizsgálatok eredményei szerint is jellemzően összefüggést mutattak a házassadási hajlammal. Azonban mindig felmerül a kétség, hogy nem csupán közvetítő, vagy mellékes változókról van-e szó. Nem csupán arról, hogy a hagyományos társadalmi rétegződési jellemzők meghatározzák az egyén életstílusát és (akár ezen keresztül) a házassadáshoz való viszonyát is? A szerző ennek a lehetőségnek a kizárására számításaiban lépésről lépésre kontroll alá vonta a fontos hagyományos rétegződési változókat (kor, végzettség, aktivitás, vallás, jövedelem, gyermekvállalás a vizsgált időszakban).

A kétváltozós összefüggések áttekintése és a házasságban élőkkel történő összevetés után eseménytörténeti modellek sorát építette fel, külön férfiakra, nőkre, illetve párokra vonatkozóan (diadikus modell).

Az eredmények összességükben úgy foglalhatók össze, hogy az életstílus házasságra gyakorolt (egyébként nem különösen erős) magyarzó erejének nagyobb része valójában a háttérben meghúzódó hagyományos társadalmi változókkal magyarázható.

Különösen erős, minden mást meghaladó erősségű hatása van a gyermekvállalás tényének – vagyis a házasság leginkább akkor következik be, ha a párnak gyermeke születik. Emellett igen erős még a kor (növekedésével párhuzamosan erősödő) és a jövedelem (növekedésével párhuzamosan szintén erősödő) hatása a házassodás esélyére.

Azonban néhány életstílus-változónak még a leginkább kontrollált modellekben is marad statisztikai értelemben szignifikáns hatása, és a szerző nyilvánvalóan elsősorban ezekkel foglalkozik elemzésében. A legnyilvánvalóbb ilyen összefüggés az, hogy mindkét nem esetén az „otthon és családközpontú” életstílushoz tartozás minden más tényező kontrollálása esetén is egyértelműen növelte a házasságkötés esélyét. A vallásos életstílus szerepe, bár nem ilyen bizonyossággal, de nagy valószínűséggel szintén esélynövelőnek tekinthető. Ezek összességükben logikus, a korábbi szakirodalmi következtetésekkel egybevágó eredmények. Sok, első pillanatra (kétváltozós szinten) érdekesnek tűnő összefüggés azonban nem állta ki a modellezés próbáját: Így például a karrier-orientált nők alacsonyabb házassodási esélye magasabb végzettségükkel és foglalkoztatottsági arányukkal magyarázható, hiszen az életstílus hatása ezen változók modellbe vonása után elolvadt.

Izgalmasak a „páros modellek” eredményei, ezek ugyanis lehetőséget adnak arra, hogy figyelembe vegyünk, vajon a párok tagjai hasonló vagy különböző beállítottságúak-e, és hogy ezek az esetleges különbségek hogyan hatnak a házassodás esélyére. A modellek eredményei arra utalnak, hogy a házasságkötési esélyek szempontjából nem az a szerencsés, ha munkamegosztás van a pár tagjai között (karrierorientált férfi – családközpontú nő), hanem az, ha mindkét partner egységesen és egymáshoz hasonló mértékben tekinthető otthon és családbarátnak.

Kapitány Balázs

ASENDORPF, J. B.: Living Apart Together: Alters- und Kohortenabhängigkeit einer heterogenen Lebensform. (Living Apart Together: Egy heterogén életforma különböző életkorokban és kohorszokban.) *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 2008/4. 749–764.

Amióta 1978-ban egy holland újságíró megteremtette, a „Látogató párkapcsolat” (Living Apart Together, LAT) kifejezés komoly karriert futott be a társadalomtudományokban. Nagy népszerűsége ellenére – elsősorban a rendelkezésre álló adatforrások alacsony száma miatt – meglepően kevés szisztematikus és alapos elemzés készült erről a társadalmi jelenségről. Jens Asendorpf cikke a német háztartáspanel (SOEP) követés adatállománya segítségével átfogóan mutatja be a látogató párkapcsolat jelenségét.

Látogató párkapcsolat alatt olyan tartós érzelmi és szexuális kapcsolatot értünk, amelyben a résztvevő felek nem tartanak fenn közös háztartást. A látogató párkapcsolat Németországban igencsak elterjedt, 2006-os adatok szerint a felnőtt lakosság bő egytizede, az együttélésen alapuló (élettársi, házastársi) kapcsolatban nem élők 29%-a él ilyen ’LAT’ típusú kapcsolatban. A látogató párkapcsolatban élők száma hozzávetőleg megegyezik az élettársi kapcsolatban élők számával. Történetileg tekintve 1992 és 2006 között mind a látogató párkapcsolatban, mind az élettársi kapcsolatban élők aránya lassan, de egyenletesen növekedett. Összességében azt lehet megállapítani, hogy az egye-

dülálló, párral nem rendelkező személyek aránya nem csökken, hanem a németek egyre nagyobb hányada él házasság helyett élettársi, illetve látogató párkapcsolatban.

A látogató partnerkapcsolat 90-es évek óta megfigyelhető terjedése Németországban életkor szerint nem egyenletes, jelentős aránynövekedés elsősorban a 38 éves és idősebb korosztályokban figyelhető meg. Bár körükben a LAT-kapcsolatban élők aránya csaknem megduplázódott másfél évtized alatt, ennek ellenére a látogató párkapcsolat mindmáig elsősorban a fiatalokra jellemző. A partnerrel rendelkező 20 évesek mintegy 70%-a nem él együtt partnerével. Harminc éves korban ez az arány már csak 20%, de az ilyen kapcsolatban élők aránya körülbelül a negyvenedik életévig még tovább csökken, azután azonban stagnál. Ennek magyarázatát a szakirodalom abban leli meg, hogy az érintettek a gyermekvállalást és a LAT-kapcsolatot nehezen látják összeegyeztethetőnek. Elsősorban a nők törekednek arra, hogy gyermeküket együttélésen alapuló párkapcsolatban hozzák a világra, és emiatt a biológiai óra múlásával egyre kevésbé vonzó számokra az ilyen LAT típusú kapcsolat, egyre több érv szól az összeköltözés mellett. A 40. életév felett ez az összeköltözési motiváció már nem áll fenn, így a csökkenő arány megáll.

Ez a jelenség már rámutat arra, hogy a látogató párkapcsolat csak látszólag egységes párkapcsolati forma, a valóságban több alfaja különíthető el. Egyfelől beszélhetünk egy, az összeköltözést megelőző párkapcsolati formáról. Másfelől létezik egy, a földrajzi mobilitás által kikényszerített életforma (a partnerek egymástól távol tanulnak, dolgoznak). Harmadrészt pedig lehet valóban az érintettek kívánságára, az individuális életvezetés igénye miatt tartósan fenntartott életforma. (Az az adat, miszerint a gyermeküket nevelő elvált vagy megözvegyült szülők átlag felett élnek LAT-kapcsolatban, arra utalhat, hogy esetleg elkülöníthető egy olyan típus is, amelyben a szülők „a gyermek miatt” nem költöznek össze új partnerükkel.) A különféle altípusok empirikus elkülönítése azonban nem egyszerű feladat.

A szerző által használt követéses adatállomány lehetővé tette az egyes partnerkapcsolati formák bomlékonyságának összevetését is. (Felbomlás alatt a kapcsolat megszakadását értve.) Az eredmények azt mutatják, hogy a LAT igencsak bomlékony párkapcsolati forma, hat év alatt a LAT-kapcsolatok mintegy fele felbomlik. Ugyanez az arány az élettársi kapcsolatok esetében 20%, míg a házasságok esetében 10% körüli. Nagyon érdekes, hogy míg a házasságok és élettársi kapcsolatok az érintettek életkorának növekedésével párhuzamosan egyre kevésbé bomlékonyak, addig a látogató párkapcsolatok esetén ilyen összefüggés nem fedezhető fel.

A fel nem bomlott kapcsolatok jó eséllyel összeköltözéshez vezetnek. Az összeköltözés esélye azonban nagyban függ az életkortól. A 20-as, 30-as éveikben lévők mintegy fele hat éven belül összeköltözött partnerével (másik felük pedig – mint az előbb láttuk – felbontotta kapcsolatát). A 38 évesek és ennél idősebbek esetén a hat éven belüli összeköltözés esélye viszont lényegesen alacsonyabb, 21%. Ennyiben tartós, hosszú távú LAT-kapcsolatról elsősorban a termékeny életszakasz befejeződése után beszélhetünk.

Kapitány Balázs

BONOLI, G.: The impact of social policy on fertility: evidence from Switzerland. (A szociálpolitika hatása a termékenységre – bizonyítékok Svájcban.) *Journal of European Social Policy*, 18. 2008/1. 64–78.

A család- és szociálpolitikának a termékenységre gyakorolt hatásával elemzések százai foglalkoztak már. Az egyik igen bevett elemzési irány olyan ökonometriai modellek felállítása, amelyek különféle országok (OECD államok, EU tagállamok) családpolitikáját leíró makroszintű adatok és a gyermekvállalási kedv összefüggését elemzik. Ezen vizsgálatok gyenge pontja jellemzően a rendelkezésre álló makro(ország)szintű adatok mennyiségében és minőségében rejlik. Nagyon kevés nemzetközileg harmonizált adattal rendelkezünk, és az eltérő állami szabályozások és statisztikai eljárások miatt ezek megbízhatósága is kétséges. (Az adórendszer családi kedvezményeit eltérően lehet csak számba venni az egyes országokban; az ugyanabba a kategóriába sorolt nappali gyermekellátó intézmények a valóságban teljesen máshogy működnek az egyes országokban stb.)

Ebből a szempontból Svájc egészen különleges lehetőséget nyújt. Itt az országot alkotó egyes kantonok önálló, egymástól lényeges pontokon eltérő család-, szociál- és oktatáspolitikát folytatnak, így igen nagyok közöttük az intézményi hozzáférési, családtámogatási, illetve termékenységi különbségek. (2003-ban a kantonok teljes termékenységi arányszáma 1,17 és 1,71 között szóródott.) Ugyanakkor a különböző kantonokból származó statisztikai adatok valóban harmonizáltak és egységesek. Ráadásul egy, a svájci kantonokat összevető elemzés esetén rengeteg potenciálisan fontos egyéb magyarázó tényező gyakorlatilag kontroll alatt áll, hiszen például a társadalombiztosítás, a munkajogi szabályozás, a lakáspolitikai szabályozás teljesen egységes az egész országban, sőt az életszínvonal és a munkaerőpiac is lényegesen egységesebb, mint más, országok közötti összehasonlítások esetén. Ennyiben egy 'kantonközi' vizsgálat olyan laboratóriumi kísérletként is felfogható, amely kifejezetten a szociál- és családpolitika hatásainak mérésére törekszik. Ezek a szempontok indokolják, hogy miért lehet érdekes nem svájci olvasók számára is egy ilyen tanulmány.

A szerző a termékenységi magatartás átalakulását két egymással összefüggő, egymást részben kioltó folyamat eredményeként fogja fel. Egyfelől a huszadik század eleje óta folyik a társadalmi modernizációval együtt a nők emancipációja és aspirációik változása. Ez a folyamat a modern fogamzásgátlás elterjedésével párhuzamosan jelentősen csökkentette a termékenységet, és mindmáig ez a meghatározó trend a tradicionális, mezőgazdasági jellegű kantonokban. Másfelől viszont megindult egy, az új viszonyokhoz való intézményi adaptációs, átalakulási folyamat is, amelynek keretében hatékony és összetett családpolitikai rendszerek, családbarát intézmények, illetve munkakörülmények alakulnak ki. Ez a második folyamat növeli a termékenységet, de ez értelemszerűen elsősorban az első folyamat szempontjából előrébb tartó, alapvetően alacsony termékenységi kantonokban figyelhető meg. A valós hatások értelmezésekor szükséges a két folyamat mesterséges, matematikai-statisztikai módszerekkel történő különválasztása.

Sajnos az elemzés a gyakorlatban meglehetősen szűkös empirikus adatállománnyal és nem különösebben kifinomult módszerekkel dolgozik. A szerző ugyanis összesen 3–3 változót használ fel a modernizációs és az adaptációs trend mérésére: míg az előbbit a városi lakosság arányával, a nem mezőgazdasági népesség arányával és az egyetemest végzett nők arányával; addig az utóbbit a női foglalkoztatottsági aránnyal (!), a bölcsődék elterjedtségével és a családtámogatások mérésével operacionalizálja. Függő válto-

zónak a simított teljes termékenységi arányszámot (TTA) használja. OLS regressziós modellek sorozata segítségével egyfelől a 2000-es évek elejére vonatkozóan magyarázza a TTA alakulását, majd az 1980 és 2000 közötti termékenységi változást vizsgálja. Utóbbi elemzésében egészen komoly módszertani gyengeségek figyelhetők meg, például a szerző az ezredforduló utáni családtámogatási mértékek nagyságát magyarázó változóként használja az 1980 és 2000 közötti termékenységváltozás modellezésekor.

Az eredmények azt a nem meglepő tényt valószínűsítik, hogy az első folyamat (Svájcban is) sokkal erőteljesebben hat a termékenységre, mint a második, amely csak akkor válik egyáltalán láthatóvá, amikor kontrolláljuk az első hatását. Az adaptációs folyamat mérőszámai közül a családtámogatások mértéke egyértelműbben pozitív hatást gyakorol, mint az intézményi ellátottság mértéke. A családtámogatások közül legerősebb hatásúnak a születéskor járó egyösszegű juttatás nagysága és a negyedik (!) gyermek után fizetett (emelt) család pótlék tűnik. Nagy kár, hogy szerző jellemzően a családi juttatások összevont mértékével dolgozik, és csak utalásszerűen említi meg az egyes komponensek külön hatásait, pontos számokat pedig utóbbiakról nem közöl.

Kapitány Balázs

ALTER, G. – ORIS, M. – NEVEN, M.: When Protoindustry Collapsed. Fertility and the Demographic Regime in Rural Eastern Belgium during the Industrial Revolution. (Amikor a protoindusztrializáción nyugvó gazdaság összeomlott. A termékenység és a demográfiai rendszer a rurális Kelet-Belgiumban az ipari forradalom időszakában.) *Historical Social Research*, 32. 2007/2. 137–159.

A demográfiai átmenet történetének narratíváiban nagyon gyakran hangsúlyos elemként szerepel a dinamikus városi–ipari szektor, valamint a hagyományos vidéki világ egymással való szembeállítás. Ezekben az elbeszélésekben a rurális térségek a stabilitás védőbástyáiként jelennek meg, amelyek ellenálltak a városokból eredő gazdasági és kulturális jellegű átalakító erőknél. A tanulmány szerzői a kelet-belgiumi rurális térségek demográfiai rendszerére – elsősorban a termékenységre – fókuszálva ennek az elméleti sémának a felülvizsgálatára vállalkoznak. Amellett érvelnek, hogy egy ilyen sztereotípiát alábecsüli és elhanyagolja a rurális térségek – részben az ipari–városi világhoz fűződő kapcsolatokból fakadó, részben pedig a saját gazdasági jellemzőiben végbemenő – változásait. Korabeli népességregiszterekből származó egyéni szintű életút-adatok elemzésével bizonyítják, hogy e térségek lakói képesek voltak megbirkózni a rurális deindusztrializációval, a demográfiai nyomással és a városi–ipari fejlődés következményeivel. A tanulmány érdeme, hogy új megvilágításba helyezi a térség lakóinak magatartását, a születéskorlátozás viszonylag kései alkalmazását, és elutasítja azt a magyarázatot, amely ez utóbbit az alkalmazkodás hiányának tulajdonítja.

A Kelet-Belgium gazdaságtörténeti és történeti demográfiai folyamatait magyarázó elméletek jól ismertek. A korábbi munkák az iparosodás előtti Belgiumot malthusianus megközelítésben vizsgálták. Eszerint a demográfiai viselkedés a népességnövekedés és a korlátozott mennyiségű erőforrások közötti egyensúly fenntartását biztosította. A rendszer kulcsának a tulajdon és a háztartásalapítás közötti kapcsolatot tartották. Hangsúlyozták, hogy ameddig a gazdasági függetlenség a házasság előfeltételének számított, addig a népességnövekedés is visszafordíthatóvá vált, hiszen a megfogyatkozó erőfor-

rások nehezzé teheték a házasságkötést. A növekvő demográfiai nyomás korszakaiban a nem házas fiatalok arra kényszerültek, hogy házasságkötésüket az örökség, vagy a saját megtakarításuk útján létrejövő gazdaság megszerzéséig halasszák. Ennek alternatívájaként a városokba vándorolhattak, ahol a magas halandósági arányok felemésztették a falusi térségek népességefeleslegét. Ez a megközelítés a házasságkötési és vándorlási lehetőségeknek tulajdonít döntő fontosságot, a termékenység variációit csupán másodlagos elemként kezeli. Feltételezi, hogy a termékenység szintjében megfigyelt differenciák elsősorban a csecsemőszoptatás időtartamában tapasztalható eltérések tükrözik, amelyek ilyen formában nem tekinthetők a születéskorlátozás bizonyítékának.

A történet Kelet-Belgium esetében további fordulatot kap a protoindusztrializáció tézise által. A Franklin Mendels és mások által kidolgozott elmélet szerint a háziipari termelés elterjedése módosította a hagyományos demográfiai rendszert, amely a fiatalok házasságainak elhalasztásán és a házasságot soha nem kötők magas arányán alapult. A falusi iparüzés másodlagos jövedelemforrásként csökkentette a családok eltartásához korábban szükséges földmennyiséget, ezáltal pedig oldotta a népességnövekedés megelőző fékjeit. A népességnövekedés ösztönözte a gazdasági fejlődést, de a termelés növekedésének ellensúlyaként megakadályozta az életszínvonal emelkedését. A népességnövekedés mindazonáltal népesedési válságokat is eredményezhetett egy olyan időszakban, amikor a gépesített termelés megjelenése aláásta a háziipar életképességét. A protoindusztrializációt okolták például a Flandriát érintő 19. századi gazdasági válság miatt, amikor a házi keretek között működő szövőipari termelés hanyatlása jelentős elszegényedéshez vezetett.

A szerzők kelet-belgiumi rurális kistérségeket vizsgálnak. A régió legfőbb jellemzője, hogy a 19. században a brit példát a kontinensen elsőként követve nagyon gyors ipari fejlődés zajlik le. A folyamat Verviers kisváros textilgyáraiban kezdődik, majd később a Liège környéki vas- és szénipari központ növekedésével folytatódik. A térség városi- ipari agglomerációinak népessége 1800 és 1900 között 65 000 főről 500 000 főre emelkedik. A szerzők a Verviers város közelében fekvő Sart község, valamint a Liège közeli Pays de Herve kistérség Charneux, Clermont és Neufchâteau falvainak népességeit vizsgálják. A közöttük levő viszonylag csekély földrajzi távolság ellenére a két kistérség agrár-, népesedés-, társadalom- és gazdaságtörténete eltért egymástól. Sart község kis- és középbirtokos parasztok által lakott hegyvidéki település. Lakóinak megélhetése erősen kötődött az általuk közösen birtokolt nagy kiterjedésű erdőkhöz, amelyek jelentős mennyiségű faanyagot biztosítottak számukra. Az irtások helyén kialakított legelőkön az állatok számára termeltek takarmányt. A 19. század második fele itt meghozza a fakitermelés és az állattenyésztés korszerűsítését. A gyümölcsösök és rétek környezetében fekvő Pays de Herve falvaiban ettől eltérően már a 16. századtól kezdve kialakul egy olyan gazdasági rendszer, amely a gyapjú falusi háziipari keretek közötti feldolgozásán és a verviers-i kereskedők által történő értékesítésén alapul. A modern gazdasági vérkeringésbe való bekapcsolódást ebben a térségben elősegítette az önfenntartó mezőgazdaságról a marhatenyésztésen, a sajtermelésen és gyümölcsstermesztésen alapuló kereskedelmi mezőgazdaságra való áttérés. A folyamat során a földtulajdonlás megszűnt, és a földek közös tulajdonként való használata lényegében megszűnt. Ennek a gazdasági rendszernek az összeomlását jelentette a 19. század első évtizedeiben a verviers-i gépesített és centralizált textilipar kiépülése. Mindennek következménye, hogy Pays de Herve-ben 1830-ra eltűnik a falusi szövőipar, 1860-ra pedig megszűnnek a takácsműhelyek. A paraszti tulajdonban levő földeknek nemesek és városi polgárok

általi felvásárlása a paraszti földtulajdonlás hanyatlását és a földbérletrendszer elterjedését eredményezte.

A közeli városokban zajló ipari fejlődés alapjaiban alakítja át a falusi térségek demográfiai rendszereit. Mindenekelőtt jelentősen megnövekedik a városokba irányuló elvándorlás. A népességnomást csökkentő elvándorlási lehetőségek azonban érdekes módon nem vezetnek a megelőző fékek enyhüléséhez – ez esetben a házassodási életkor csökkenéséhez – hanem éppen ellenkezőleg, annak további erősödését eredményezik. Az elvándorlással párhuzamosan a helyben maradók házassodási életkora és születéskor várható élettartama is emelkedik. A házasságot nem kötő vagy a városokba távozó testvérek lehetővé tették az otthon maradtak számára vagyoni helyzetük konszolidálását. Kelet-Belgium falusi lakói tehát nem utasították el a késői házassodás malthusianus logikáját, hanem a demográfiai viselkedés újabb elemeit – elvándorlás, születéskorlátozás – és a változó gazdasággal összefüggő új gazdasági aspirációkat rendeltek hozzá. Házasságkötési gyakorlatuk továbbélési stratégiából felhalmozási stratégiává vált. Az ipari–városi térségbe távozók számára ugyan lehetővé vált a korábbi életkorban való házasságkötés, az egészségtelen környezet azonban jelentősen megrövidítette életkilátásaikat. A szerzők a „növekedés paradoxonaként” tekintenek a jelenségre: a városokhoz köthető modern gazdasági növekedés, amely véget vet a korábbi malthusianus világnak, éppen a városokban követeli a legtöbb áldozatot.

A termékenységsökkenés Kelet-Belgiumban városi környezetben kezdődik az 1860-as években, majd a későbbi évtizedekben – főként az 1880-as években – fokozatosan elterjed vidéken is. A szerzők Sart és Pays de Herve 19. századi adatainak elemzése során úgynevezett „siugrás” (*ski-jump*) formájú termékenységet írtak le, amikor a termékenység folyamatos csökkenésének kezdetét egy emelkedési periódus előzi meg. Sart-ban a Teljes Házasság Termékenységi Arányszám (TMFR) az évszázad közepétől megemelkedik, mielőtt véglegesen lecsökkenne. A termékenységváltozás megértése céljából a szerzők a termékenységi élettörténetekből származó születések közötti időtartamok továbbélési görbéit (*survival curves*) vizsgálják három időszakban (1812–1846; 1847–1874; 1875–1899). Három különböző továbbélési görbét elemeznek, amelyek azon nők arányának négy éves időtartam alatti alakulását mutatják: a) akik nem születtek a házasságkötésüket követő 9. hónaptól; b) akik nem születtek a korábbi gyerekek második életévének betöltésétől; illetve c) akik nem születtek a korábbi gyerekek halálának időpontjától. A továbbélési görbék segítségével sikerült rámutatniuk a szoptatás termékenységre gyakorolt hatására: az 1847-et megelőző időszakban a továbbélő gyereket nevelő nők 15 százaléka szült a következő 24 hónapban, szemben azzal az 55 százalékkal, akiknek a korábban született gyerekek elhalálozott. A szoptatás megközelítőleg 1 évvel hosszabbította meg a születések közötti medián időintervallumot.

Az 1812–1846 és 1847–1874 közötti időszakok továbbélési görbéinek összehasonlítása az 1846 utáni görbék összezsugorodását és a termékenység emelkedését mutatta. Mindhárom továbbélési görbe rövidebb volt 1846 után, amiből a szerzők azt a következtetést vonták le, hogy a termékenység század közepi növekedését nem magyarázhatja kizárólag a csecsemőszoptatás időtartamának vagy a szoptatást gyakorló nők arányának csökkenése. Feltételezésük szerint a termékenység 19. század közepi emelkedése összefüggött a táplálkozási körülmények javulásával, amelyet a katonai sorozások alkalmával rögzített testmagasság adatai is igazoltak. Korábbi kutatásaik ugyanakkor azt mutatták, hogy a termékenység 1851-ig megfigyelt variációi a gazdasági változásokkal álltak összefüggésben. A társadalom szegényebb szegmenseinek nemcsak ala-

csonyabb volt a termékenysége, hanem érzékenyebben reagáltak az árak rövid távú ingadozására is.

Az elemzésnek sikerült rámutatnia egyrészt a termékenység 19. század közepi növekedésére, másrészt pedig arra, hogy az 1851 előtti alacsony termékenység hátterében a szegénység állt, amely a szegényes táplálkozáson és/vagy a tudatos születéskorlátozáson keresztül gyakorolt befolyást.

A tanulmány szerzői arra a következtetésre jutottak, hogy a kelet-belgiumi falusias vidékek lakói képesek voltak megbirkózni a falusi deindusztrializációval, a túlnépesséssel és a városi ipar fejlődésével. Véleményük szerint értelmetlennek tűnik az alacsony házassági termékenység kései kialakulását alkalmazkodási képességük hiányaként értelmezni, hiszen az egész század folyamán annak ellenkezőjét tanúsították. A születéskorlátozás késői alkalmazása sokkal inkább a sikerességüknek tulajdonítható. A születéskorlátozást végül is a gyermekhalandóság csökkenése, a régi agrárrendszer átalakulása nagy gazdaságokká és a közelben fejlődő modern iparral konzisztens fejlettebb mezőgazdasági technikák elterjedése provokálta ki.

Pakot Levente

DEMOGRÁFIAI FOLYÓIRATSZEMLE

DEMOGRAPHY

az Amerikai Népesedési Társaság folyóirata

2008. No. 3.

- REARDON, S.F. – MATTHEWS, S.A. – O’SULLIVAN, D. – LEE, B.A. – FIREBAUGH, G. – FARRELL, C.R. – BISCHOFF, K.: A nagyvárosok faji szegregációjának geográfiai jellemzői.
- CLARK, W.A.V.: A „Mozgás a lehetőségek felé” c. vizsgálat újragondolása és hatása a szegénység és etnikai koncentráció változására.
- CHEN, W-H. – CORAK, M.: Gyermekszegénység és változások a gyermekszegénységben.
- HARKNETT, K.: A társ elérhetősége és a nem-házassági szülők kapcsolatai.
- CARPENTER, C. – GATES, G.J.: Homoszexuális és leszbikus kapcsolatok: kutatási eredmények Kaliforniából.
- GARIP, F.: Társadalmi tőke és vándorlás: hasonló erőforrások hogyan vezetnek eltérő következményekhez?
- HALL, M. – FARKAS, G.: Emeli a társadalmi tőke a bevándorlók jövedelmét az alacsony képzettséget igénylő foglalkozásokban?
- ALHO, J.M.: Vándorlás, termékenység és öregedés a stabil népességekben.
- PARRADO, E.A. – MORGAN, S.P.: Generációk közötti termékenység a spanyol eredetű nők körében: újabb bizonyítékok a bevándorlók asszimilációjára.
- ROSETO-BIXBY, L.: A különlegesen magas várható átlagos élettartam a Costa Rica-i kilencven évesek körében.

- MARALANI, V.: Változó kapcsolat a családnagyság és az iskolai végzettség között a társadalmi-gazdasági fejlődés ideje alatt: indonéziai tapasztalatok.
- FREDERICK, C.B. – HAUSER, R.M.: Véget vetettünk a társadalmi előrelépésnek? A 6–17 éves gyermekek iskolai előmenetelének változásai 1972 és 2005. között.
- GLIED, S. – LLERAS-MUNEY, A.: Technológiai fejlődés és egyenlőtlenség az egészségben.

2008. No. 4.

- DUNCAN, G.J.: Mikor támogassunk és mikor próbáljunk elkerülni egy népességi perspektívát.
- HORIUCHI, S. – WILMOTH, J.R. – PLETCHER, S.D.: Egy, a folyamatos változás modelljén alapuló dekompozíciós módszer.
- WHITE, M.J. – MUHIDIN, S. – ANDRZEJEWSKI, C. – TAGOE, E. – KNIGHT, R. – REED, H.: Városiasodás és termékenység: esemény-történeti elemzés Ghána tengerparti vidékéről.
- GULDI, M.: A terhesség-megszakítások és a fogamzásgátló tabletta kiskorúak körében való elérhetőségének termékenységi hatásai.
- MC KINNISH, T.: Házastársi mobilitás és jövedelem.
- ELWERT, F. – CHRISTAKIS, N.A.: Feleségek és ex-feleségek: a homogámiai hiba újabb tesztelése az özvegyülések bekövetkezésében.
- LI, J-CH.A. – WU, L.L.: Nincs kimutatható trend a válások generációk közötti átörökítésében.
- LHILA, A. – SIMON, K.I.: Döntések a prenatális egészségi beruházások kérdésében: számít a gyermek neme?
- YOUNT, K.M.: Nem, az életút során rendelkezésre álló források és a kognitív funkcionalitás Egyiptomban.

EUROPEAN JOURNAL OF POPULATION

az Európai Népesedési Társaság folyóirata

2008. No. 4.

- ZIEGLER, U. – DOBLHAMMER, G.: A gondozás iránti igény kohorszok közötti változása Nyugat-Németországban 1986 és 2005 között.
- MATYSIAK, A. – VIGNOLI, D.: Termékenység és a női foglalkoztatottság: egy Metaelemzés.
- MAKI, N.E. – MARTIKAINEN, P.T.: Az iskolai végzettség, társadalmi hovatartozás és a jövedelem hatása az alkohollal és nem alkohollal összefüggő öngyilkosság gyakoriságára: egy nyilvántartásokon alapuló vizsgálat a finn 25–64 éves férfiak körében.
- WINKLER-DWORAK, M.: Az iskolázott társadalom alacsony halandósága.
- MURESAN, C.: A terhesség-megszakítások hatása a termékenységre Romániában.

JOURNAL OF MARRIAGE AND THE FAMILY
 az USA Családi Kapcsolatok Nemzeti Tanácsának folyóirata
2008. No. 4.

- UECKER, J.E. – STOKES, C.E.: Párkapcsolat, együttélés és házasság. Korai házasság az Egyesült Államokban.
- RAYMO, J.M. – IWASAWA, M.: Házasság előtti terhesség és a házaspárok együttélési szokásai Japánban.
- LICHTER, D.T. – QIAN, Z.: Sorozatos együttélés és a házasság életút.
- BLEKESAUNE, M.: Párkapcsolati átmenetek és mentális gondok: az átmeneti rend vizsgálata.
- LAUSTER, N.T.: Megfelelőbb lakások és a családok: lakáspiac és a fiatal együttélések stabilitása Svédországban.
- NOBLES, J. – BUTTENHEIM, A.: Házasság és társadalmi-gazdasági változások Indonéziában.
- CHERLIN, A. – CROSS-BARNET, C. – BURTON, L.M. – GARRETT-PETERS, R.: Megtartható ígéret: az alacsony jövedelmű nők magatartása a gyermekvállalással, a házassággal és a válással kapcsolatban.
- BERGER, L.M. – HEINTZE, T. – NAIDICH, W.B. – MEYERS, M.K.: Lakástámogatások és a háztartás nehézségei az alacsony jövedelmű egyszülős háztartásokban.
- BZOSTEK, S.H.: Szociális apák és a gyermek jóléte.
- RYAN, R.M. – KALIL, A. – ZIOL-GUEST, K.M.: A nem-együttélő apák gyermeknevelési részvételének longitudinális tapasztalatai: a lehetőségek és a kapcsolatok szerepe.
- HOOK, J.L. – CHALASANI, S.: A nemek szerinti elvárások? Az egyedülálló apák gyermeknevelésre fordított idejének újragondolása.
- DEVIS, K.D. – GOODMAN, W.B. – PIRRETTI, A.E. – ALMEIDA, D.M.: Nem-szerződéses munkaidő-beosztás, érzékelt családi jólét és a napi stresszforrások.
- WIERDA-BOER, H.H. – GERRIS, J.R.M. – WERMULST, A.A.: Adaptív stratégiák, nemi ideológiák és a munka-család egyensúly a holland kétkeresős családokban.
- BOGENSCHNEIDER, K. – PALLOCK, L.: A szülő-serdülő kapcsolatok érzékenysége: feltételes befolyásoló tényezők? Számít a kérdező is?
- TEACMAN, J.D. – TEDROW, L.: Válás, faj és katonai szolgálat: több mint egyenlő fizetés és egyenlő lehetőség?
- BEHKE, A.O. – MACDERMID, S.M. – COLTRANE, S.L. – PARKE, R.D. – DUFFY, S. – WIDAMAN, K.F.: A családi kohézió az USA-ban élő mexikói és európai származású szülők életében.
- OSWALD, R.F. – MASCIADRELLI, B.P.: Generatív rituálék vidéki leszbikusok és homoszexuális férfiak körében: a társadalmi befogadás elősegítése.
- PIOTROWSKI, M.: Vándorlók utalásai és a háztartások megoszlása: Nang Rone esete, Thaiföld.

2008. No. 5.

- CABRERA, N.J. – FAGAN, J. – FARRIE, D.: Az apák hosszabb időtartamú gyermeknevelési részvételének magyarázata.

- MARSIGLIO, W.: A férfiak szülés előtti élményeinek megértése és kapcsolata az apa későbbi gyermeknevelési részvállalásával.
- DOHERTY, W.J.: Társadalompolitika és a párok kapcsolata: észrevétel Cabrera és társai cikkére.
- CABRERA, N.J. – FAGAN, J. – FARRIE, D.: Miért ösztönözzük a nem házas apákat a részvételre a szülés előtti eseményekben?
- RAUER, A.J. – KARNEY, B.R. – GARVAN, C.W. – HOU, W.: A kapcsolat kontextualizált rizikói: a rizikók kumulatív megközelítése a kapcsolatok megelégedettségének megértésében.
- GILLMORE, M.R. – LEE, J. – MORRISON, D.M. – LINDHORST, T.: A tizenéves apaságot követő házasságkötés. Kapcsolat a felnőttkori jóléttel.
- BRAUN, M. – LEWIN-EPSTEIN, N. – STIER, H. – BAUMGARTNER, M.K.: A házimunka nemek közötti méltányos megosztásának érzékelése.
- ANDERSON, K.L.: A partner által gyakorolt erőszaka rosszabb a kontrol kontextusában?
- KIM, H.K. – LAURENT, H.K. – CAPALDI, D.M. – FEINGOLD, A.: A férfiak nők iránti agressziója: egy 10 éves panel vizsgálat.
- MANDARA, J. – JOHNSTON, J.S. – MURRAY, C.B. – VARNER, F.: Házasság, pénz és afroamerikai anyák önértékelése.
- KILLOREN, S.E. – THAYER, S.M. – UPDEGRAFF, K.A.: A konfliktusok kimenetele mexikói eredetű serdülő korú testvérek között.
- NOMAGUCHI, K.M.: Nem, családstruktúra és a tizenévesek elsőszámú bizalmasai.
- KENDIG, S.M. – BIANCHI, S.M.: Egyedülálló, együtt élő és házas anyák gyermekgondozásra fordított ideje.
- BARNETT, M.A.: Anyák és nagyanyák gyermekgondozása az alacsony jövedelmű, három generációs vidéki családokban.
- CAVANAGH, S.E. – HUSTON, A.C.: A család instabilitásának időzítése és a gyermekek társadalmi fejlődése.
- AMATO, P.R. – LANDALE, N.S. – HAVASEVICH-BROOKS, T.C. – BOOTH, A. – EGGEBEEN, D.J. – SCHOEN, R. – MC HALE, S.M.: A fiatal házas nők családalakulásának előrejelzői.
- CARMALT, J.H. – CAWLEY, J. – JOYNER, K. – SOBAL, J.: Testsúly és találkozás egy fizikailag attraktív romantikus partnerrel.
- UTRATA, J.: A lécsaládon tartása: miért fogadják el a nem honos apák Oroszországban az apaság szűkebb értelmezését?
- CROUTER, A.C. – BARIL, M.E. – DAVIS, K.D. – MC HALE, S.M.: A társadalmi hovatartozást és a faji szocializációt összekapcsoló folyamatok a afroamerikai két-keresős családokban.

POPULATION

a Francia Nemzeti Népeségtudományi Intézet folyóirata

2008. No. 3.

- PRIOUX, E.: Újabb demográfiai jelenségek Franciaországban: a születéskor várható élettartam még mindig emelkedik.

- DESPLANQUES, G.: Előnyök és bizonytalanságok az éves francia népszámlálási felvételekben.
- DUTHE, G.: A malária újraéledése Szenegálban: a maláriahalandóság becslése Mlomban.
- FRANCKEL, A. – ARCENS, F. – LALOU, R.: Falusi környezet és gondoskodás Szenegál Fatick régiójában.
- SETBON, M. – RAUDE, J.: A chikungunya Réunion szigetén: a társadalmi, környezeti és magatartásbeli tényezők járványügyi vonatkozásai.

POPULATION AND DEVELOPMENT REVIEW

az Amerikai Népesedési Tanács folyóirata

2008. No. 3.

- CLEMENS, M.A. – PRITCHETT, L.: A természetbeni jövedelmek: inkább az ember, mint a terület fejlődésének mutatója.
- AKRESH, I.R.: A legális amerikai bevándorlók foglalkozási életpályái: hanytlás és újjáéledés.
- CTIMMINS, E.M. et al.: Az Egyesült Államok és Japán biológiai rizikó faktorainak összehasonlítása.
- TIMAEUS, I.M. – MOULTRIE, T.A.: Halasztás és a szülések közötti intervallumok.
- DALY, H. E.: Növekedés és fejlődés: egy crédó kritikája.
- DORIUS, S. F.: Globális demográfiai konvergencia? A termékenység országok közötti változatainak és változásainak újragondolása.

2008. No. 4.

- KREAGER, P.: Arisztotelész és a nyílt népesedési gondolkodás.
- FISCER, A.M.: „Népeségi invázió” versus kiűzetés a városokból Nyugat-Kína tibeti területein.
- ALEXANDRATOS, N.: Az élelmiszerárak növekedése: lehetséges okok, múltbeli tapasztalatok és hosszabb távú következmények.
- NEYER, G. – ANDERSSON, G.: A családpolitika következményei a gyermekvállalási magatartásra: hatások vagy belemagyarázások.
- DOMINGO, A.: „Demodystopias”: A demográfiai pokol kilátásai.
- RAU, R. – SOROKO, E. – JASILIONIS, D – VAUPEL, J. W.: Az időskori halandóság folyamatos csökkenése.

POPULATION RESEARCH AND POLICY REVIEW

a KLUWER Akadémiai Kiadó és a Déli Demográfiai Egyesület folyóirata

2008. No. 5.

- WILL, J.A. – COBB, S.C. – CHENEY, T.J.: Florida változó szívárványa: felemelkedő piacok azonosítása Florida változó etnikai összetételének és demográfiai változásainak vizsgálatával.

- TORRA, C.M. – ELO, I.T.: A „Salmon hiba” hatása a spanyol-ajkúak kedvező halandóságára: újabb bizonyítékok a társadalombiztosítási adatokból.
- BROWN, S.L. – VAN HOOK, J. – GLICK, J.E.: Generációk közötti különbség az együttélés és házasságkötés terén az Egyesült Államokban.
- GAVRILOVA, N.S. – SEMYONOVA, V.G. – DUBROVINA, E. – EVDOKUSHKINA, G.N. – IVANOVA, A.E. – GAVRILOV, L.A.: Az orosz halandósági krízis és a népmozgalmi statisztika minősége.
- SPIESS, C.K. – WROCHLICH, K.: A gyermekgondozási segély reformja Németországban: az északi modell felé mozdulás költségei és munkaerő piaci hatásai.
- BULANDA, R.E. – MANNING, W.D.: A szülők együttélésének tapasztalatai és a tizenévesek várható magatartása.
- SEMYONOV, M. – GORODZEISKY, A.: A munkaerő vándorlása, átutalások és a háztartások életszínvonala a Fülöp-szigeteken.

2008. No. 6.

- GUTMANN, M.P. – WITKOWSKI, K. – COLYER, C. – ROURKE, J.M. – MC NALLY, J.: Területi adatok a másodelemzéshez: az adatvédelem kérdései és a jelenlegi gyakorlat.
- SULLIVAN, D.H. – ZIEGERT, A.L.: Spanyolajkú bevándorlók szegénysége: számít az etnikai származás?
- POSTON, D.L. – ZHANG, L.: Az 1990-es évek állandó és ideiglenes kínai vándorlásának ökológiai vizsgálata.
- WU, L.L. – MUSICK, K.: A házasságok és együttélések stabilitása az első gyermek születését követően.
- SLACK, T. – JENSEN, L.: A születés a szerencse új nézőpontból: az alulfoglalkoztatottak kohorsz elemzése, 1974–2004.
- HAAN, M.: A helyek helye: bevándorlók térbeli elhelyezkedése és életszínvonala Kanadában.
- HEARD, H.E. – GORMAN, B.K. – KAPINUS, C.A.: Családstruktúra és az önértékelésen alapuló egészség a tizenéves és a fiatal felnőtt-korban.

POPULATION TRENDS

az Egyesült Királyság Nemzeti Statisztika Hivatalának folyóirata

2008. No. 133.

- TROMANS, N. – NATAMBA, E. – JEFFERIES, J. – NORMAN, P.: Az 1986 és 2006 közötti nemzeti termékenységi trend érvényesült Anglia és Wales egész területén?
- NOVE, A. – BERRINGTON, A. – MATTHEWS, Z.: Otthonszülés az Egyesült Királyságban, 1955–2006.
- BATES, A.: A postai irányítószámok „best fit” módszerének fejlesztése és hatása a különböző területi szintű népességi becslésekre.

2008. No. 134.

- DUNNELL, K.: Öregedés és halandóság az Egyesült Királyságban – a Nemzeti statisztikus éves beszámolója a népesedési helyzetről.
- DENNETT, A. – STILLWELL, J.: Népeségi „felbomlás” és „pezszés” – Anglia belső vándorlási folyamatainak megértése a stabilitás becslésén keresztül.
- SHAW, C.: A Nemzeti Népeség-előreszámítási Projekt Szakértői Csoportja: a termékenység, halandóság és vándorlás jövőbeni trendjeire vonatkozó kérdőív eredményei.